

Temaveileder

Uttak av mineralske forekomster

og
planlegging etter plan- og bygningsloven

Innhold

1.	Innledning	3
2.	Regional planlegging.....	5
3.	Interkommunalt plansamarbeid.....	5
4.	Kommunal planstrategi – avklaring av kommunale planbehov.....	5
5.	kommuneplanens arealdel.....	6
6.	Reguleringsplan.....	8
7.	Byggesaksbehandling av mineraluttak.....	12
8.	Mineralloven – rettigheter til forekomster og grunn og tillatelse til drift	13
9.	Forholdet til forurensningsloven og forurensningsforskriften kap 30.....	15
10.	Forholdet til naturmangfoldloven	15
11.	Forholdet til kulturminneloven	17
12.	Håndtering av Samiske interesser i mineralsaker	19

VEILEDER OM PLAN- OG BYGNINGSLOVEN OG UTTAK AV MINERALSKE FOREKOMSTER

1. INNLEDNING

Formålet med veilederen er å gjøre rede for samspillet mellom [plan- og bygningsloven](#) og andre viktige lover og forskrifter som styrer forvaltningen av mineralske ressurser, bortsett fra olje, gass og vann. Med mineralressurser menes både statens mineraler og grunneiers mineraler.

Tidligere rundskriv om mineralske løsmasser og behandling etter plan- og bygningsloven ble utgitt i 1996 ([rundskriv T-5/96](#)). Siden den gang har det skjedd vesentlige endringer i lovverket innenfor dette fagområdet.

De viktigste endringene er:

- Ny plan- og bygningslov; nye [planbestemmelser](#) i 2009 og nye [byggesaksbestemmelser](#) i 2010
- [Lov om erverv og utvinning av mineralressurser \(mineralloven\)](#)
- Annet nytt lovverk, spesielt kapittel 30 i [forurensningsforskriften](#)

Veilederen er ment å være et avklarende verktøy for kommuner, fylkeskommuner, fylkesmenn, [Direktoratet for mineralforvaltning](#), mineralnæringen, konsulentbedrifter som arbeider med planer etter plan- og bygningsloven, og interesseorganisasjoner.

Mineralnæringen omfatter virksomheter som lever av å ta ut og bearbeide råstoff fra fast fjell eller løsmasser. Det skilles mellom fem ulike grupper råstoffer: Byggeråstoffer, industrimineraler, naturstein, metallisk malm og energimineraler.

Plan- og bygningsloven er et sentralt redskap for å samordne offentlige og private interesser på nasjonalt, regionalt og kommunalt nivå og gir grunnlag for bruk og vern av ressurser og om utbygging. Veilederen tar primært for seg samspillet mellom plandelen og bygningsdelen i plan- og bygningsloven og [mineralloven](#).

Planlegging for uttak av mineralske ressurser er i stor grad overlatt til markedet, dvs de enkelte operatørene. Myndighetene bistår med ressurskartlegging og nødvendige planavklaringer, men kan i liten grad styre uttak i betydningen av å henvise enkeltoperatører til konkrete forekomster. Årsaken til dette er markeds- og konkurransehensyn.

Ressursoversiktene vil imidlertid være nyttige verktøy for planmyndighetene i arbeidet med å vurdere om et ressursuttak er fornuftig i et samfunnsperspektiv, f.eks om ressursens kvalitet er så viktig at til dels store ulemper kan aksepteres, om ressursen er enestående eller om det er mange likeverdige ressurser i regionen osv.

Mineralmarkedet er kjennetegnet av to viktige faktorer: Langsiktighet og følsomhet for konjunktorene. For byggeråstoffene pukk og grus er i tillegg situasjonen slik at transport

utgjør en relativt stor del av prisen ut til kunde. Ved transportavstander på 30 til 40 km kan f eks transportkostnaden bli større enn materialkostnaden (verdien av råvarene). Dette er realiteter planmyndigheten må forholde seg til når det gjelder vurderinger av uttakssteder og driftsvilkår på det enkelte sted.

Veilederen er utarbeidet i samarbeid med [Direktoratet for mineralforvaltning](#)

Sammendrag av veilederen

Mineraluttak er regulert av konsesjon etter [mineralloven](#), planavklaring etter [plan- og bygningsloven](#), oftest reguleringsplan, og bestemmelser i eller vedtak etter [forurensningsloven](#). Det er viktig å unngå dobbeltregulering; dvs at et forhold kun bør reguleres ett sted. Tabellen illustrerer samspillet mellom settet av tillatelser som er aktuelle.

Tema	Plan- og bygningsloven	Mineralloven	Forurensningsloven
Rettighet til grunn	Reguleringsplan er grunnlag for evt ekspropriasjon. Reguleringsplan gir en varig planavklaring.	Ekspropriasjonshjemmel (Sikres i de aller fleste tilfellene ved avtale med grunneier.)	
Drift		Fastsettes i driftsplan, ut fra hensyn til sikker drift og ressursutnyttelse.	
Innsyn, skjerming	Fastsettes i reguleringsplan.		
Tiltak i randsonen	Fastsettes i reguleringsplan.		
Støy, utslipp til luft og vann	Evt skjerping av krav som framgår av forurensningsforskriften, f eks om driftstid.		Gitt i forskrift eller ved egen behandling.
Andre miljøtiltak	Areal til og utforming av aktuelle tiltak fastsettes i reguleringsplan.	Økonomisk sikkerhet for opprydding og sikring.	
Annen arealbruk i bruddområdet	Avklares i reguleringsplan.		
Atkomst; transport	Avklares i reguleringsplan.		
Opprydding		Krav til sikring, fjerning av installasjoner mm fastsettes i driftsplan.	Økonomisk sikkerhet for tiltak kan kreves.
Istandsetting	Terrengforming fastsettes i reguleringsplan.	Krav til beplantning mm forankres i driftsplan.	
Etterbruk	Avklares i reguleringsplan.		

2. REGIONAL PLANLEGGING

Regional planstrategi

Aktuelle tema for regional planstrategi kan være prioritering av planoppgaver knyttet til utnyttelse av mineralske ressurser, f eks behovet for ressurskartlegging, næringspolitiske spørsmål eller om det for eksempel skal utarbeides regional plan for mineralske forekomster. Også håndtering av overskuddsmasser fra pågående eller planlagt anleggsvirksomhet, f eks veg - og baneutbygging, kan være en relevant problemstilling.

[Regional planstrategi \(Lovkommentaren\)](#)

Regional plan og regional planbestemmelse

Regional plan kan tenkes brukt for å avklare områder for uttak, herunder områder der mineralske ressurser av ulike hensyn ikke bør utnyttes. Utgangspunktet kan være regionens behov for byggeråstoff, særskilte kvaliteter som er interessante for eksport til et nasjonalt eller internasjonalt marked, behov for mellomlagring av overskuddsmasser fra tunneldrift osv. For særlig viktige eller særlig konfliktfylte uttaksområder kan båndlegging med regional planbestemmelse være aktuelt. Ved bruk av slike planvirkemidler skal både næringen og [Direktoratet for mineralforvaltning](#) involveres i planprosessen.

[Regional plan og planbestemmelse \(Lovkommentaren\)](#)

3. INTERKOMMUNALT PLANSAMARBEID

[Interkommunalt plansamarbeid \(Lovkommentaren\)](#)

Plansamarbeid mellom to eller flere kommuner kan være aktuelt der en mineralsk ressurs omfatter flere kommuner. Selv om det må vedtas plan i hver av kommunene, vil en samtidig og felles utarbeidelse av plangrunnlag og planforslag bidra til enhetlige rammer for utnyttelse av en mineralressurs, på tvers av kommunegrenser. Dette vil f eks kunne bidra til best mulig avveining mellom akseptabel uttaksmengde og ulemper for omgivelsene, og like vilkår gitt i reguleringsbestemmelser, f eks om støy og driftstid. Slikt samarbeid er mest aktuelt der det er en tiltakshaver med sammenhengende rettigheter over kommunegrenser. Også samarbeid om mellomlagring av byggeråstoff fra tunneldrift er eksempel på en slik planoppgave. Kommunene organiserer samarbeidet i henhold til [§ 9-2](#) i plan- og bygningsloven, dvs med et styre. Herunder kan det f eks avklares at kommunene utpeker én ansvarlig saksbehandler.

4. KOMMUNAL PLANSTRATEGI – AVKLARING AV KOMMUNALE PLANBEHOV

Gjennom kommunal planstrategi skal kommunene året etter kommunevalget skal gå gjennom utviklingstrekk, vurdere kommunens planbehov og gjøre vedtak om kommuneplanen helt

eller delvis skal revideres. I arbeidet med planstrategien bør kommunen også vurdere behovet for interkommunalt plansamarbeid og behovet for deltakelse i regionalt planarbeid.

I mange kommuner kan uttak eller forvaltning av mineralske forekomster være en viktig problemstilling, og det kan medføre at kommunen må gjennomføre særskilte planoppgaver selv, eller i samarbeid med private. For mindre kommuner med begrenset plankapasitet kan spørsmålet om for eksempel å utarbeide områderegulering eller kommunedelplan for mineralske forekomster være en viktig avklaring i planstrategien. Som grunnlag for å vurdere behovet for kommunal planlegging av mineralske forekomster vil både ressursituasjonen i kommunen, forholdet til andre arealbruksinteresser som medfører nedbygging av mineralske ressurser), og aktivitet i mineralbransjen være av betydning.

For øvrig kan mineralske ressurser være en problemstilling både når kommunen velger å revidere samfunnsdel og arealdel. Dette avklares nærmere gjennom [planprogrammet](#) for kommuneplanrevisjonen.

[Kommunal planstrategi \(Lovkommentaren\)](#)

5. KOMMUNEPLANENS AREALDEL

[Kommuneplanens arealdel \(Lovkommentaren\)](#)

Planavklaringer om mineralske ressurser er mest relevant i kommuneplanens arealdel, og sjelden i samfunnsdelen. Dette henger sammen med at kommunen sjelden kan styre uttak av mineralske forekomster, i betydningen å pålegge en aktør å etablere uttak et gitt sted. Som påpekt innledningsvis, er ressurskartlegging i detalj og avklaringer med grunneier i hovedsak overlatt til private operatører og deres markedsvurderinger.

Kommunal planlegging av mineraluttak bør derfor skje i samarbeid med mineralbransjen.

Som regel vil aktuelle uttaksområder bli identifisert gjennom ønsker om arealbruksendringer i forbindelse med kommuneplanens arealdel. Kommunen har flere muligheter til å fase inn anledningen til å gi slike innspill til arealbruksendringer i prosessen. Det kan skje i forbindelse med varsel om [oppstart av planarbeidet](#), under høring og offentlig ettersyn av forslag til planprogram eller som selvstendig trinn i prosessen. Uansett må slike ønsker være fremmet før planforslag med konsekvensutredning legges ut til høring og offentlig ettersyn. Det vil bare unntaksvis være aktuelt å utarbeide kommunedelplan for mineralressurser.

Prosessregler og planvirkemidler vil i tilfelle være de samme som for kommuneplanens arealdel. Prosessreglene for utarbeidelse og behandling av kommuneplan er gitt i plan- og bygningsloven [§§ 11-12](#) til [11-16](#). Oppstart av planarbeid ([§ 11-12](#)) skal normalt varsles samtidig med at forslag til planprogram sendes på høring og legges ut til offentlig ettersyn. Kommunen kan samtidig med dette invitere til å komme med forslag til arealbruksendringer. Grunneiere og rettighetshavere som har forslag til nye områder for mineraluttak bør melde sine behov da. Det er en langt mer krevende prosess å få behandlet et reguleringsforslag som

avviker fra kommuneplanens arealdel enn et som samsvarer med kommuneplanen. Forskjellene omtales nærmere i kapitlet om reguleringsplaner.

Dersom forslag til kommuneplanens arealdel omfatter nytt eller utvidet mineraluttaksområde, skal dette konsekvensutredes. Rammene for utredning skal være fastsatt i planprogrammet. Dersom det på programstadiet er klart at planforslaget vil omfatte nye masseuttak, skal forslag til planprogram forelegges [Direktoratet for mineralforvaltning](#) til uttalelse før det fastsettes ([KU-forskriften § 8 tredje ledd](#)).

Planmyndigheten – kommunen – har ansvar for å utarbeide både planprogram og planforslag med konsekvensutredning. Dersom det er fremmet et forslag om nytt eller utvidet mineraluttak, kan kommunen be forslagsstiller om nærmere opplysninger som grunnlag for konsekvensutredningen. Dette kan f.eks. være fakta om uttaksvolum, antatt driftsperiode, kvalitet, alternativer osv. Det kan også være aktuelt for kommunen å be forslagsstiller utføre en mer detaljert konsekvensvurdering av tiltaket, slik at seinere reguleringsplan faller inn under reglene om unntak fra kravet om konsekvensutredning (se nedenfor). Nærmere råd om konsekvensutredning av oversiktsplan, herunder kommuneplanens arealdel, blir gitt i egen veileder.

Forslag til plankart tegnes opp i henhold til [kartforskriften](#) og [nasjonal produktspesifikasjon for arealplan og digitalt planregister](#). Område for råstoffutvinning er et underformål under område for bebyggelse og anlegg, i motsetning til i tidligere lov der det var eget formål. Type masseuttak kan angis med påskrift, men arealkoden er lik enten det dreier seg om løsmasseuttak, pukkverk, naturstein, industrimineraler, metallisk malm eller energimineraler.

Det kan være aktuelt å gi føringer for eller fastsette arealbruk i randsonen rundt et uttaksområde. Vanligvis vil tilgrensende arealer være landbruksområde, dvs. formålet landbruks-, natur- og friluftsmål samt reindrift dersom området inngår i reinbeitedistrikt.

Det kan også være aktuelt å sikre randsonene rundt et planlagt masseuttak enten ut fra sikkerhetshensyn eller ut fra ulike vernehensyn. I så fall kan en bruke hensynssone, jf. plan- og bygningsloven [§ 11-8](#). Dersom hensikten er å forhindre nye byggetiltak i randsonen, f.eks. spredt boligbygging, i påvente av nærmere avklaring i reguleringsplan, kan hensynssone etter bokstav a) brukes (sikrings-, støy- og faresone). I bestemmelse for sonen kan det da fastsettes forbud mot nye byggetiltak. Dersom hensikten er å angi forutsetninger om vernehensyn som må ivaretas i reguleringsplan, kan dette fastsettes gjennom bestemmelse etter plan- og bygningsloven [§ 11-9 nr 8](#). Eventuelt kan hensynssone etter bokstav c) brukes (sone med særlige vernehensyn mm). Til slik sone kan det kun gis retningslinjer. Disse må formaliseres i arealbruksformål og evt. bestemmelser i etterfølgende reguleringsplan.

Til selve bruddet/uttaksområdet kan det gis bestemmelser etter [§ 11-9](#) eller [§ 11-10](#). Dette kan f.eks. omfatte uttaksdybde eller forutsetninger om akseptabel produktivitet (asfalt, betong) i et bruddområde. I de fleste tilfellene vil det imidlertid være mer naturlig å fastsette dette i reguleringsplan.

6. REGULERINGSPLAN

[Kap 12 i plan- og bygningsloven](#) gir prosessregler og øvrige rammer for arbeidet med reguleringsplaner. For generelle anvisninger for dette arbeidet vises det til [egen veileder](#).

Reguleringsplikt?

Etter plan- og bygningsloven [§ 12-1](#) er det krav om reguleringsplan for større bygge- og anleggstiltak. De aller fleste mineraluttak omfattes i utgangspunktet av dette kravet. Hvorvidt et uttak er å oppfatte som ”større”, må avklares med kommunen. Plansituasjonen for øvrig, spesielt kommuneplanens arealdel, er også et viktig kriterium: Dersom avklaringene her er tilstrekkelig, kan øvrige hensyn bli ivaretatt i driftskonsesjon og driftsplan etter [mineralloven](#). I de fleste tilfeller vil både kommunen og driver være tjent med en reguleringsplan som grunnlag for driften. Forutsetningen for at mineraluttak er unntatt fra [byggesaksbestemmelsene](#), er at det foreligger reguleringsplan. Godkjent arealplan vil forenkle konsesjonsbehandlingen etter [mineralloven](#). Til sist blir forholdet til [forurensningslovgivningen](#) godt avklart gjennom planbehandlingen.

Gjennom reguleringsplan fastsettes uttaksgrenser (sideveis og i dybde), rammer for evt bebyggelse, atkomst, vernehensyn og fysiske miljøtiltak og evt krav til istandsetting og etterbruk. Se nærmere omtale av disse momentene.

Planframstilling og virkemidler i planen

Uttaksområdet reguleres til råstoffutvinning (SOSI-kode 1200) eller steinbrudd og masseuttak (SOSI-kode 1201). Tilhørende produksjonsanlegg, som asfaltverk, betongblandeverk, mørtelverk, samt administrasjonsbygg, garasjer mm, reguleres til industri eller som eget felt under steinbrudd/masseuttak, med bestemmelser om ny bebyggelse. Til disse formålene er det vid adgang til å gi bestemmelser i henhold til plan- og bygningsloven [§ 12-7](#).

For uttak under jord kan volumet under terreng reguleres særskilt (vertikalnivå 1). Dette gir blant annet viktig informasjon til grunneiere og naboer. Ofte kan overflaten nyttes som før, f eks til landbruk. Overflaten (vertikalnivå 2) reguleres dersom det er behov for å styre virksomhet her, f eks spredt utbygging eller brønnboring.

Driftsplanen etter [mineralloven](#) regulerer først og fremst hensynet til sikkerhet og god ressursutnyttelse. Forhold som blir regulert i driftsplan, bør ikke gjentas i reguleringsplan. Dersom det av hensyn til omgivelsene er viktig å fastsette uttaksetapper i reguleringsplanen, må dette avveies mot sikker drift og god ressursutnyttelse. Det er derfor viktig med dialog med [Direktoratet for mineralforvaltning](#) når vilkårene i reguleringsplan blir drøftet.

[Direktoratet for mineralforvaltning](#) skal godkjenne driftsplan og føre tilsyn med driften. Dersom kommunen ønsker å ha en rolle i driftsfasen, f eks tilsyn med vilkårene i reguleringsplan, må dette sikres i reguleringsbestemmelsene.

For områder rundt masseuttaket velges de arealbruksformål som kreves for å ivareta sikkerhet, vernehensyn mm i randsonen. [Planeksemplene](#) viser noen muligheter for bruk av hensynssoner (kulturminner, vern av vegetasjon).

[Byggesaksforskriftens § 4-3](#), punkt f unntar ”steinbrudd, gruver og masseuttak med tilhørende knuseverk og sorteringsanlegg” for søknadsplikt (se kap 6). En forutsetning for unntaket er at tiltaket behandles etter annen lov (som [mineralloven](#)) og at det er vedtatt reguleringsplan for tiltaket i samsvar med plan- og bygningsloven [§ 1-6](#) andre ledd.

Reguleringsbestemmelsene kan avklare/presisere hvilke elementer i planen som er søknadspliktige etter plan- og bygningsloven [kap 20](#).

Miljøtiltak

Dersom hensynet til landskap (innsyn, silhuett), friluftsliv, kulturmiljø osv rundt uttaksområdet tilsier det, reguleres randsonen med egnet arealbruksformål og tilhørende bestemmelser slik at dette ivaretas. Tiltak innenfor bruddområdet med sikte på å begrense ulemper for omgivelsene, kan fastsettes i reguleringsplan. Dette kan være krav om å asfaltere driftsveger for å begrense støv, krav om sedimentasjonsdam for å forebygge uheldig avrenning, krav om støyvoll eller rammer for driftstid for å begrense støyulemper, eller andre tiltak som er nødvendige for å tilfredsstille utslippskravene. Grenseverdier for forurensning framgår direkte av [forurensningsforskriften kap 30](#), og bør ikke gjentas i planbestemmelsene. Fylkesmannen kan gjøre unntak fra grenseverdiene. Se kap 9.

Kartlegging og dokumentasjon

Mange mineraluttak, særlig grus og stein, er planlagt uten tilstrekkelig dokumentasjon av mineralforekomsten. Dårlig kvalitet, usikkert fjell osv blir avdekket først etter at bruddet er åpnet. Det er derfor viktig med god dokumentasjon av ressursen i forkant av en planprosess. Dette kan omfatte kvalitet på løsmasser, særlig variasjoner innenfor området, bergkvalitet osv. Dokumentasjon kan framskaffes hos [NGU](#) eller ved egne undersøkelser. Slike fakta er ofte viktige forutsetninger for utforming av reguleringsplanen.

Ved [oppstart av reguleringsplan](#) som omfatter eksisterende uttak, er det viktig med dokumentasjon av området, spesielt kotekart av dagens situasjon.

Videre er det viktig å framskaffe kunnskap om omgivelsene. Bosetting, sårbare naturområder, sårbare vassdrag er eksempler. Se kap 10 og 11 om dokumentasjon av naturmiljø og kulturminner. Planprogrammet, hvis plansaken omfattes av [KU-forskriften](#), vil gi nødvendig presisering av dette. For øvrig vil det i tilknytning til innledende møte med kommunen (jf [§ 12-8](#) første ledd i plan- og bygningsloven) og varsel om planoppstart (jf [§ 12-8](#) andre ledd i plan- og bygningsloven) framkomme informasjon om viktige interesser i og ved planområdet, og om behovet for å framskaffe nærmere dokumentasjon.

Konsekvensutredning

Krav om konsekvensutredning av reguleringsplan for masseuttak kan enten framkomme direkte, pga uttakets størrelse, eller etter en konkret vurdering.

Reguleringsplaner (likegyldig om det er områderegulering eller detaljregulering) for uttak av malmer, mineraler, stein, grus, leire eller andre masser over mer enn 200 daa overflate eller samlet uttak av mer enn 2 mill m³ masse, omfattes alltid av [KU-bestemmelsene](#). Det samme gjelder torvskjæring på et område større enn 1.500 daa (KU-forskriften vedlegg I nr 3). Alle

andre planer for masseuttak med areal eller volum under disse grenseverdiene skal vurderes med hensyn til utredningsplikt ([KU-forskriften](#) § 3 b og vedlegg II nr 10). Det eneste unntaket fra dette kravet er for reguleringsplaner der konsekvensene av tiltaket (masseuttaket) er tilfredsstillende utredet på overordnet plannivå, dvs kommuneplanens arealdel, og reguleringsplanen er i samsvar kommuneplanen (dvs at avgrensning mm ikke er endret). Det er planmyndigheten – kommunen – som vurderer om et tiltak er tilfredsstillende utredet i kommuneplanen.

Spørsmålet om en plan som faller inn under KU-forskriften § 3, omfattes av utredningsplikt, avgjøres ut fra miljøkriteriene i KU-forskriften § 4. Planforslag med konsekvensutredning utarbeides på grunnlag av fastsatt planprogram. [Forslag til planprogram](#) for utredningspliktig reguleringsplan for mineraluttak skal alltid forelegges [Direktoratet for mineralforvaltning](#) før det blir fastsatt av kommunen.

Alternativer

Spørsmålet om alternative uttakssteder kommer regelmessig opp i reguleringssaker. Ressursens kvalitet er styrende, og grunneier- og rettighetsforhold begrenser ofte valgmulighetene. Dersom et reguleringsforslag er oppfølging av og samsvarer med kommuneplanens arealdel, bør spørsmålet om alternativ være mindre relevant. Hvis reguleringsforslaget derimot ikke er forankret i kommuneplanens arealdel, dvs innebærer vesentlig endring av kommuneplanen, bør alternativer belyses.

Alternativene må framgå i planprogrammet for den aktuelle reguleringsplanen.

Planprogrammet kan også brukes til å avklare hvilket alternativ som skal reguleres, jf § 14 i [KU-forskriften](#). Da velges alternativ når planprogrammet fastsettes av kommunen, eller det kan avklares gjennom eget vedtak underveis i planprosessen.

Forholdet mellom eksisterende drift og ny plan

Mange reguleringssaker for masseuttak omfatter situasjoner hvor et eksisterende uregulert uttak skal utvides. I disse tilfellene ønsker eller krever kommunen en samlet reguleringsplan for hele uttaksområdet. Spørsmålet om istandsetting av avsluttede uttaksområder vil da ofte komme opp. Ved slik samlet regulering kan det kreves istandsetting av tidligere uttatte områder, forutsatt at det er en saklig sammenheng. Istandsetting og opprydding hjemles også i driftsplan etter [mineralloven](#).

Områderegulering eller detaljregulering

Kommunen kan bestemme at områderegulering skal benyttes ([§ 12-2](#) i plan- og bygningsloven). Områderegulering kan være aktuelt der flere interesser er representert, f eks flere operatører i en grusressurs, andre offentlige eller private utbyggingsinteresser nær ressursen, særlige vernehensyn mm. I så fall blir dette en kommunal plan og ikke et privat planforslag, jf [§ 12-11](#) i plan- og bygningsloven.

Planforslaget utarbeides i utgangspunktet av kommunen, men private aktører kan utarbeide store deler av underlaget til planen. For masseuttak kan dette dreie seg om visualiseringer, beskrivelse av driftsopplegg, dokumentasjon om støy osv. Områderegulering kan være en

egnet planform når det planlegges et helt nytt tiltak for å unngå å bli bundet opp av 5-årsfristen for oppstart. Senere oppstart enn forventet kan oppstå av konjunktur- og markedsmessige årsaker, det kan være behov for langvarig prosjektering, eller leveringstider for driftsutstyr kan være lang.

Forståelse av 5-årsfristen for private reguleringsplaner

Dersom reguleringsforslag for et nytt tiltak blir fremmet som detaljregulering av privat forslagsstiller, er utbyggingsretten, dvs retten til å starte uttak, begrenset til fem år etter planvedtak. Overskrides tidsfristen, kan tillatelsen til gjennomføring ikke gis uten nytt planvedtak etter plan- og bygningsloven §§ 12-9 til 12-11. Etter søknad kan tiltakshaver få forlenget vedtaket med 2 år av gangen. For masseuttak skal denne fristen forstås slik at driftskonsesjon etter [mineralloven](#) og godkjenning av evt [søknadspliktige byggetiltak](#) må foreligge innen 5 år. Når først driften er i gang, gjelder reguleringsplanen til uttaket er avsluttet i henhold til planen, eller til den blir avløst av ny plan.

Uttaksretning og etapper

I utgangspunktet blir uttaksretning og etapper fastsatt i driftsplan. Etappevis gjennomføring er ofte ønsket fra kommunens side for å sikre tilsvarende etappevis istandsetting, eller for å ivareta andre hensyn til omgivelsene. Slike bestemmelser i reguleringsplan bør være godt begrunnet, da dette kan være et tyngende vilkår for driften. Ulike kvaliteter, praktisk drift, sikker drift mm kan gjøre det vanskelig å følge slike rammer. Se over om dokumentasjon av ressursen.

Masseuttak eller tomteopparbeidelse?

Tilrettelegging av større utbyggingsområder krever ofte uttak av store steinmengder. I noen tilfeller er masseuttak et første trinn, i andre tilfeller er masseuttaket underordnet. Grensegangen mellom planbehandling og behandling etter [mineralloven](#) kan være vanskelig. Følgende bør legges til grunn:

Der masseuttak skjer over et lengre tidsrom og driften er kommersiell, kreves både reguleringsplan og driftskonsesjon med driftsplan. Der masseuttaket skjer over et kort tidsrom (raskest mulig), kreves kun reguleringsplan.

Også i de tilfeller overskuddsmasser blir deponert for seinere bearbeidning og salg, kreves kun reguleringsplan – både for uttaket og for deponiet (ref [mineralloven](#) § 3). Tvilstilfeller bør avklares i dialog mellom kommunen og [Direktoratet for mineralforvaltning](#).

Istandsetting og etterbruk

Krav om fortløpende avslutning og istandsetting hjemles i utgangspunktet i driftsplan. [Direktoratet for mineralforvaltning](#) kan pålegge driver å stille økonomisk sikkerhet for å imøtekomme krav om fysisk sikring og opprydding (jf kap 8). Der landskapshensyn eller planlagt etterbruk tilsier det, kan reguleringsplanen likevel fastsette konkrete løsninger. Dette kan være terrasseutforming med gitte bredder og høyder, tildekking med løsmasser osv.

Krav til eller forutsetninger om etterbruk fastsettes i reguleringsplanen. Da de fleste mineraluttak er i drift over mange år, vil det ofte være vanskelig å fastsette etterbruk. For

løsmasseuttak kan landbruk kan være et aktuelt etterbruksformål. Arealbruken reguleres i tilfelle i tidsrekkefølge. Dersom etterbruken er et utbyggingsformål, som industri eller bolig, bør reguleringsplanen kun omtale dette og fastsette plankrav for etterbruken. Detaljerte rammer vil sannsynligvis være utdaterte den dagen etterbruk er aktuelt.

Utbyggingsavtale

Behovet for utbyggingsavtale etter plan- og bygningsloven [kap 17](#) for gjennomføring av reguleringsplan for uttak av mineralressurser må avklares mellom tiltakshaver og kommunen. I situasjoner der et mineraluttak utløser behov for vegtiltak, kryssutbedringer osv, kan utbygger og kommunen forhandle fram utbyggingsavtale om kostnads- og ansvarsdeling for gjennomføring av tiltakene. Utbyggingsavtalen kan også brukes til å regulere andre forhold knyttet til gjennomføringen av reguleringsplanen for uttaket.

Tiltakshaver skal bare betale en forholdsmessig andel for tiltak som er nødvendige i henhold til planen. Er det uttaket alene som utløser behovet til for eksempel et nytt veikryss, kan kostnadene i sin helhet dekkes av utbygger. Er situasjonen mer sammensatt ved at generell trafikkvekst, andre brukere mv utløser behovet, skal tiltakshaver bare dekke sin forholdsmessige andel. Dette må avklares gjennom avtaleforhandlingene.

Utbyggingsavtalen kan forhandles parallelt med utarbeidelse av reguleringsplan eller etter at reguleringsplanen er vedtatt. Forhandles avtalen etter at reguleringsplanen er vedtatt bør det være knyttet rekkefølgekrav til viktige tiltak som skal gjennomføres.

7. BYGGESAKSBEHANDLING AV MINERALUTTAK

[Forskrift om byggesak](#) (byggesaksforskriften) § 4-3 punkt f) gir mineralindustrien fritak for søknadsplikt etter plan- og bygningslovens [byggesaksbestemmelser](#), såfremt tiltakene er i samsvar med reguleringsplan og det er gitt konsesjon etter [mineralloven](#).

Unntaket gjelder også for mobile anlegg knyttet til primærproduksjon i uttaket, dvs bearbeiding av naturressursen som tas ut (fjell, grus, sand, leire, malm). Tilhørende byggverk (stasjonære og mobile anlegg) som for eksempel oppredningsverk (stort bygg/"fabrikk"), asfaltverk, betongstasjon, oppholdsrom og kontorbygninger skal behandles etter reglene gitt i eller i medhold av plan og bygningsloven, det vil si at de er søknadspliktige.

Sorteringsanlegg som blir bygd inn i form av en bygning; ofte av miljøhensyn; er å betrakte som bygning og omfattes ikke av unntaket.

Atkomstveg med tilhørende konstruksjoner, miljøtiltak, f eks støyvoller, er ikke unntatt fra [byggesaksbestemmelsene](#). God dokumentasjon av disse elementene i reguleringsplanen vil kunne forenkle byggesaksbehandlingen.

8. MINERALLOVEN – RETTIGHETER TIL FOREKOMSTER OG GRUNN OG TILLATELSE TIL DRIFT

[Mineralloven](#) deler mineralene i to grupper, statens og grunneiers mineraler (tidligere mutbare og ikke mutbare mineraler). [Mineralloven](#) § 7 definerer hvilke mineraler som tilhører staten. Alle andre mineraler tilhører grunneieren.

Enhver kan lete etter mineralske forekomster på fremmed grunn. Det kan foretas arbeider i grunnens overflate som er nødvendig for å påvise en forekomst. Inngrep som ikke medfører skade av betydning, kan gjøres uten samtykke fra grunneieren eller bruker av grunnen.

For å kunne undersøke og eventuelt utnytte en mineralsk forekomst som oppdages under leting, må man ha avtale med grunneieren eller undersøkelsesrett fra [Direktoratet for mineralforvaltning](#).

Undersøkelsesarbeider kan omfatte både store og små inngrep i overflaten. De kan også være av en slik karakter at de ikke setter spor i terrenget. Større inngrep vil som oftest falle inn under begrepet prøveuttak. Prøveuttak krever særskilt tillatelse fra [Direktoratet for mineralforvaltning](#) og kan ikke gis for mer enn 2000 m³ masse unntatt i særlige tilfeller. Før tillatelse gis, kan søknaden om prøveuttak sendes på høring bl a til kommunen.

Før arbeidene settes i gang, skal undersøker varsle [Direktoratet for mineralforvaltning](#) som igjen skal varsle kommunen, fylkeskommunen og fylkesmannen.

Bestemmelsene om prøveuttak er de samme enten det gjelder grunneiers mineraler eller statens mineraler. Dersom undersøkelsesarbeider medfører bruk av motorisert kjøretøy, kreves tillatelse fra kommunen etter motorferdselloven, samt tillatelse fra grunneier. Prøveuttak vil som regel kreve behandling etter [plan- og bygningsloven](#), jf § 20-1 bokstav k, og kan også kreve behandling etter forurensningsloven.

Dersom grunneier ikke ønsker å inngå avtale om undersøkelsesrett, kan man søke [Direktoratet for mineralforvaltning](#) om tillatelse til ekspropriasjon av nødvendig grunn og rettigheter for å undersøke om det finnes forekomster av grunneiers mineraler som kan være eller bli drivverdige.

Slik ekspropriasjon kan også være nødvendig for å kunne gjennomføre undersøkelser av statens mineraler. Det er [Direktoratet for mineralforvaltning](#) som gir slik tillatelse. Når man finner en forekomst som er drivverdig, må man ha utvinningsrett for å kunne utnytte forekomsten. For å utnytte forekomst av grunneiers mineral, må man ha avtale med grunneieren eller tillatelse fra [Nærings- og handelsdepartementet](#) til å ekspropriere forekomsten og nødvendig grunn for utvinning og foredling av forekomsten.

Utvinningsrett til statens mineraler gis av [Direktoratet for mineralforvaltning](#) til undersøker med beste prioritet. Utvinningsrett skal gis når søkeren kan sannsynliggjøre en forekomst som kan være eller innen rimelig tid bli drivverdig.

For å utnytte forekomsten trenger man nødvendig grunn for å utvinne forekomsten og foredle mineralene. Dersom man ikke klarer å inngå avtale med grunneier om kjøp eller leie av nødvendig grunn, kan man søke [Nærings- og handelsdepartementet](#) om ekspropriasjon til utvinning. Det er en forutsetning at området må ha reguleringsplan før drift kan settes i gang. Prosessene med ekspropriasjon og reguleringsplan kan foregå samtidig.

Samlet uttak av mineralforekomster på mer enn 10 000 m³ masse krever driftskonsesjon fra [Direktoratet for mineralforvaltning](#). Ethvert uttak av naturstein krever driftskonsesjon. Prøveuttak krever ikke driftskonsesjon.

Driftskonsesjon gis bare til den som har utvinningsrett. Driftsområdet skal fastsettes i konsesjonen. Dette innebærer at det vil være viktig for den som søker om driftskonsesjon å ha en arealmessig avklaring etter plan- og bygningsloven før man søker om konsesjon. Slik avklaring er minimum at området er satt av til råstoffutvinning i kommuneplanens arealdel, men fortrinnsvis godkjent reguleringsplan. Søknaden om driftskonsesjon skal inneholde driftsplan.

Driftskonsesjon bortfaller hvis ikke driften er satt i gang senest 5 år etter at den ble gitt. Det samme gjelder dersom driften blir innstilt i mer enn ett år. [Direktoratet for mineralforvaltning](#) kan dispensere fra disse fristene.

I mange saker er det viktig at uttaksområder blir fysisk sikret både under drift og etter at drift opphører, samt at det blir foretatt opprydding når driften legges ned. For å ivareta dette, kan [Direktoratet for mineralforvaltning](#) pålegge den som vil sette i gang drift på mineralforekomster, å stille økonomisk sikkerhet for gjennomføring av sikrings- og oppryddingstiltak. Den økonomiske sikkerheten vil bli stilt slik at den står seg ved en eventuell konkurs. Krav til økonomisk sikkerhet etter dette regelverket skal samordnes med eventuelle sikkerhetskrav etter [forurensningsloven](#).

For igangværende drift med konsesjon [industrikonsesjonsloven](#), kalksteinsloven, kvartsløven og [konsesjonsloven](#) kan driften fortsette på de vilkår som gjelder etter konsesjonen.

Igangværende drift uten konsesjon skal uten opphold sende melding og driftsplan til [Direktoratet for mineralforvaltning](#). Innen 5 år etter [minerallovens](#) ikrafttredelse (01.01.2010) skal slik virksomhet ha driftskonsesjon. Før [Direktoratet for mineralforvaltning](#) gir driftskonsesjon skal søknaden med forslag til driftsplan sendes på høring, bl. a. til kommunen.

Ved [minerallovens](#) ikrafttredelse ble lov 28. november 2003 nr 98 om konsesjon ved erverv av fast eiendom (konsesjonsloven) endret slik at loven ikke omfatter erverv som er nødvendig for drift på mineralsk forekomst når det søkes om driftskonsesjon og denne innvilges.

9. FORHOLDET TIL FORURENSNINGSLOVEN OG FORURENSNINGSFORSKRIFTEN KAP 30

Alle stasjonære og midlertidige/mobile knuseverk og siktestasjoner som produserer pukk, grus, sand og singel, er regulert i [forurensningsforskriftens](#) kap 30. Forskriften gjelder ikke for uttak av industrimineraler, metallisk malm og energimineraler. Disse er regulert gjennom tillatelse fra [forurensningsmyndighetene](#) etter [forurensningsloven](#). Også i disse tilfellene bør forurensningsspørsmål søkes avklart, i den grad dette er mulig, gjennom behandling av arealplan.

Forskriften fastsetter meldeplikt for produksjonsanlegg for pukk, grus, sand og singel. I meldingen skal plansituasjonen, f eks gjeldende reguleringsplan, dokumenteres. Melding skal sendes [fylkesmannen](#), normalt etter at reguleringsplan er vedtatt. Forskriften setter krav til og grenser for aktuelle typer forurensningsbelastning. Dette gjelder støv (grense for nedfall av mineralsk støv over fastsatt tidsperiode), utslipp til vann (øvre grense for suspendert stoff i utslippspunktet/resipient), støykrav i henhold til [T-1442](#) mm, og krav til håndtering av finstoff fra mineralavfall.

Forskriften pålegger virksomheten å ha måle- og kontrollprogrammer, rutiner for journalføring/dokumentasjon og rutiner for oppbevaring av opplysninger over tid. Forvaltning av forskriften er delegert til [fylkesmannen](#), som skal føre tilsyn med vilkårene i forskriften og evt tillatelse i medhold av forskriften. [Fylkesmannen](#) kan gjøre unntak av bestemmelsene i forskriften.

Da forurensning fra produksjonsanlegg for pukk, grus, sand og singel er regulert av krav som framgår direkte av [forurensningsforskriften](#), jf § 30-3 til 10, bør kravene ikke gjentas i reguleringsplanen eller driftsplan. Dersom kommunen finner særlige grunner til å skjerpe kravene, kan dette gjøres i reguleringsbestemmelsene. Da vil de strengeste kravene gjelde.

Særskilt tillatelse etter [forurensningsloven](#), jf [forurensningsforskriften](#) § 30-2, kan være aktuelt dersom uttaksområdet og dets omgivelser er særlig sårbart, eller dersom det er annen virksomhet i uttaksområdet (betongstasjon, deponi osv). Også i disse tilfellene bør vilkår for forurensning avklares i reguleringsplan.

10. FORHOLDET TIL NATURMANGFOLDLOVEN

Lov 19. juni 2009 nr 100 om forvaltning av naturens mangfold, [naturmangfoldloven](#), trådte i kraft 1. juli 2009. [Naturmangfoldloven](#) kapittel V viderefører bestemmelser om områdevern som tidligere sto i naturvernloven. I tillegg har loven alminnelige bestemmelser om *bærekraftig bruk* av natur.

Beslutninger som berører natur skal baseres på kunnskap om hvordan det aktuelle tiltak vil påvirke naturmangfoldet. Ved vurderingen av om et tiltak skal tillates, skal bestemmelsene om bærekraftig bruk i [naturmangfoldloven](#) kapittel II, §§ 8-12, legges til grunn som retningslinjer. Når man utformer selve beslutningen skal det fremgå 1) hvordan det aktuelle tiltaket kommer

til å påvirke naturmangfoldet og 2) hvordan prinsippene i §§ 8-12 er vurdert og vektlagt ved vurderingen.

Vedtak som gjelder uttak av mineralske forekomster vil berøre natur. Forekomsten vil i seg selv utgjøre natur, slik at vedtak om uttak og andre inngrep i utgangspunktet vil berøre natur. Videre vil tiltak kunne berøre annen natur i nærheten. I slike saker kommer [naturmangfoldloven](#) til anvendelse.

Miljørettslige prinsipper som skal legges til grunn som retningslinjer ved beslutningen

Beslutninger som berører naturmangfoldet skal baseres på kunnskap; § 8

Paragraf 8 stiller krav til innhold og omfang av kunnskapsgrunnlaget. Hvilke krav som stilles vil variere med sakens karakter og omfang. I store inngrepssaker vil kunnskapskravet være omfattende og kan også etter omstendighetene omfatte innhenting av ny kunnskap. I mindre saker vil det kunne være nok å hente inn det som finnes av eksisterende kunnskap ved søk i for eksempel [Naturbase](#) og [Norsk Rødliste](#). Kunnskapsgrunnlaget skal følge saken fra begynnelse til beslutning. Om det skal gis tillatelse vil bero på en skjønnsmessig vurdering hvor den kunnskap man har fremskaffet om påvirkningene på og konsekvensene for naturmangfoldet ved tiltaket skal inngå.

At det foreligger et kunnskapsgrunnlag er også en nødvendig forutsetning for å kunne vurdere og vekte de miljørettslige prinsippene i §§ 9-12, som skal legges til grunn som retningslinjer ved skjønnsutøvingen, jf § 7.

Føre-var-prinsippet; § 9

Det hender at kunnskapsgrunnlaget ikke gir tilstrekkelig kunnskap om hvordan et tiltak vil påvirke naturmangfoldet. Kanskje har ingen foreløpig undersøkt eller høstet erfaringer med denne typen tiltak, i denne typen omgivelser, eller det er ikke mulig å forutsi konsekvensene. I slike situasjoner innebærer føre-var-prinsippet at det skal tas sikte på å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet. Hvis tiltaket er forbundet med risiko for vesentlig skade, vil prinsippet etter omstendighetene kunne tale for at man ved den skjønnsmessige vurderingen kommer til at tiltaket ikke tillates. Andre mulige måter å unngå skade kan for eksempel være å sette vilkår i forbindelse med tillatelse.

Økosystemtilnærming og samlet belastning; § 10

Kunnskapsgrunnlaget skal ha en helhetlig tilnærming og effekten av det planlagte tiltaket ses i sammenheng med andre tiltak som også påvirker den aktuelle naturen. Dersom det er aktuelt å ta ut mineralske forekomster i et område hvor det også er planlagt for eksempel en vei og et hyttefelt, må effekten på naturen ses i sammenheng med disse øvrige tiltakene. Begrepet natur må også ses i en større sammenheng. Det er ikke kun effekten på et avgrenset område man må se på. Dersom et tiltak virker inn på et økosystem, må effekten på økosystemet vurderes. Dersom uttak av masser for eksempel vil påvirke vannstanden eller vannkvaliteten i en dam i nærheten, må man også vurdere hva tiltaket medfører av konsekvenser for livet i og rundt dammen.

Kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver; § 11

Dersom et tiltak medfører miljøforringelse, skal det stilles vilkår om at tiltakshaver skal dekke kostnader forbundet med å hindre eller begrense skade, dersom dette ikke er urimelig ut fra tiltakets og skadens karakter. Dersom man tillater tiltak som medfører skade som kan begrenses eller hindres, vil det være i tråd med prinsippet i § 11 å pålegge tiltakshaver å gjøre dette og betale kostnadene, som et vilkår for tillatelsen. Eksempelvis kan det vurderes å pålegge tiltakshaveren å dekke kostnader knyttet til tiltak for å forhindre forringelse av vannkvaliteten i en dam som vil påvirkes av tiltaket.

Miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder; § 12

For å unngå skade på naturmangfoldet skal det tas utgangspunkt i slike driftsmetoder, teknikker og lokalisering som, ut fra en samlet vurdering av tidligere, nåværende og fremtidig bruk av naturmangfoldet og økonomiske forhold, gir de beste samfunnsmessige resultater. Myndighetene kan kreve at de metoder osv som en tiltakshaver skal få benytte, er miljøforsvarlige, og stille vilkår som gjør at [naturmangfoldlovens](#) formål i størst mulig grad kan nås. Eksempelvis kan tiltakshaver pålegges å utrede alternative lokaliseringer for deponering av masse, anlegging av vei og lignende, og å velge den lokaliseringen som er gunstigst ut fra en samlet vurdering.

Vurderingen skal fremgå av beslutningen; § 7

§ 7 stiller krav til hvordan beslutninger som berører natur skal utformes. Beslutningen skal gjøre rede for foreliggende kunnskapsgrunnlag om naturen som berøres av tiltaket jf § 8. Hvilken kunnskap man har, eventuelt ikke har, hvor den er fremskaffet og hva den sier, eventuelt ikke sier, om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand samt effekten av tiltaket isolert, og om samlet belastning i saken, jf § 10.

Aktuelle spørsmål er: Hvor mye vet man om konsekvensene av tiltaket? Er det usikkerhet kombinert med fare for vesentlig skade slik at § 9 må vurderes? Kan tiltakshaver pålegges å iverksette tiltak for å hindre eller begrense eventuelle skadevirkninger, jf § 11, og er det valgt beste tekniske løsning og eller lokalisering, jf § 12? Hvilke vurderinger ligger til grunn for valg av løsning eller for å ha stilt eller ikke stilt vilkår?

Alle disse forhold må omtales og vurderes, i hver enkelt sak, før kravet i [naturmangfoldloven](#) § 7 er oppfylt.

11. FORHOLDET TIL KULTURMINNELOVEN

De fleste mineraluttak berører utmarksområder, og noen uttaksområder berører dyrka mark. I begge tilfellene er det stort potensial for å finne kulturminner, hvorav mange kan være automatisk fredet. [Kulturminneloven](#) stiller særskilte krav til dokumentasjon av kulturminner i plansaker og andre situasjoner der kulturminner kan bli påført skade, og da skal kulturminnemyndigheten kontaktes før noen inngrep: Den som skal lete eller undersøke om det finnes mineraler, skal på forhånd melde fra om inngrep som kan påvirke automatisk fredete kulturminner ([Kulturminneloven](#) § 8 om meldeplikt og tillatelse). Når det gjelder planlegging av offentlige og større private tiltak skal den ansvarlige avklare om tiltaket vil virke inn på automatisk fredete kulturminner ([Kulturminneloven](#) § 9 om undersøkelsesplikt

mv). I disse tilfellene gjelder altså en meldeplikt uavhengig av om man i forkant tror at tiltaket kan påvirke kulturminner.

Omtalen av konsekvenser av et forslag om nytt eller utvidet mineraluttaksområde i kommuneplanens arealdel må vanligvis baseres på foreliggende kunnskap og evt faglige vurderinger av potensialet for å finne automatisk fredete kulturminner. Kjente registreringer er tilgjengelig på [Askeladden](#). Jf også omtalen av konsekvensutredninger i kap 5 og 6. Eventuelle kjente funn av automatisk fredete kulturminner eller viktige nyere tids kulturminner markeres på plankartet og gis nødvendige bestemmelser ([Se veileder fra Riksantikvaren kapittel 6.5 – 6.9](#) (pdf)). Derved gis det føringer for arbeidet med reguleringsplan.

Meldeplikten i [Kulturminneloven](#) § 8 og undersøkelsesplikten i § 9 blir oppfylt ved å sende planene om tiltaket til fylkeskommunen (([Byantikvaren i Oslo](#)) og i samiske områder, [Sametinget](#)).

For reguleringsplaner gjøres dette senest ved kunngjøring om igangsatt regulering, slik at eventuelle konflikter blir avklart tidligst mulig. Myndighetene skal avgi uttalelse innen 3 måneder. Normalt gjennomfører kulturminnemyndigheten søk (feltundersøkelser) etter automatisk fredete kulturminner. Arbeidet kan ikke utføres av andre, da undersøkelsene omfatter metoder som kan medføre skade på kulturminner. I utgangspunktet skal hele planområdet undersøkes, også evt randsoner rundt et bruddområde. Dersom randsonen er regulert på en måte som innebærer ”graveforbud”, vil det ikke være nødvendig med omfattende undersøkelser. Dette kan f eks gjelde regulering til grønnstruktur/naturområde eller LNF-område/særlige landskapshensyn.

Kravet i [kulturminneloven](#) § 9 om undersøkelser gjelder for både detalj- og områderegulering. Detaljregulering som er oppfølging av områderegulering, omfattes imidlertid ikke av dette kravet så sant undersøkelseskravet er ivaretatt i tilknytning til områdereguleringsplanen og ny plan samsvarer med denne. [Se veileder fra Riksantikvaren kapittel 7.8.2](#) (pdf)

Automatisk fredete kulturminner som kan bevares innenfor planområdet, reguleres til egnet formål (f eks landbruk eller grønnstruktur) med [hensynssone båndlegging](#) (jf plan- og bygningsloven § 11-8 d).

Hvis undersøkelsene avdekker automatisk fredete kulturminner som vil gå tapt på grunn av det planlagte tiltaket, må [Riksantikvaren](#) gi dispensasjon. Dette må løses i tilknytning til behandling av reguleringsplanen; det kan ikke utsettes. Regional kulturminnemyndighet, som i utgangspunktet også har forestått undersøkelsene, sender saken til [Riksantikvaren](#) for frigivning av kulturminnene i planområdet (tilsvarende som ved søknad om dispensasjon) når planforslaget sendes på høring og legges ut til offentlig ettersyn. Dersom berørte automatisk fredete kulturminner er av en slik art at det kan dispenseres fra vernet, kan [Riksantikvaren](#) stille krav om nærmere undersøkelser (dokumentasjon), som regel i form av utgraving, i forkant av planlagt utbygging, masseuttak osv.

Undersøkelsene bekostes av tiltakshaver (forslagsstiller av plan), jf [kulturminneloven](#) § 10 om dekningsplikt. Dersom [Riksantikvaren](#) pga et kulturminnes verdi ikke vil tillate frigivelse av kulturminnene, er dette ensbetydende med innsigelse til planforslaget. Planmyndigheten kan da velge ikke å vedta planen, eller vedta den for oversendelse til [Miljøverndepartementet](#) for endelig vedtak.

Se <http://www.riksantikvaren.no/filestore/Veileder22.8.10.pdf> for nærmere opplysninger. Veilederen gir god informasjon om plansystemet generelt og om kulturminner, kulturmiljøer og landskap spesielt.

12. HÅNDTERING AV SAMISKE INTERESSER I MINERALSAKER

Når det gjelder samiske interesser skiller [mineralloven](#) mellom Finnmark og landet for øvrig. Det gjelder egne regler for Finnmark.

Innenfor det samiske reinbeiteområdet utenfor Finnmark faller reindriften inn under begrepet bruker og stilles således på linje med grunneier når det gjelder varsling og informasjon. Det aktuelle reinbeitedistriktet er adressat.

Reglene for Finnmark innebærer at ved leting etter mineraler, både statens og grunneiers, skal man skriftlig varsle [Sametinget](#), Finnmarkseiendommen og det aktuelle områdestyret og distriktsstyret for reindriften. Varsling skal skje senest 2 uker før leting startes.

I landet for øvrig kan varslingen skje både skriftlig og muntlig og dersom dette innebærer urimelig ulempe, kan varsling skje ved kunngjøring i avis.

I Finnmark gir ikke undersøkelsesretten til statens mineraler rett til å foreta undersøkelser eller prøveuttak før [Direktoratet for mineralforvaltning](#) har gitt særskilt tillatelse til dette.

Undersøker eller den som skal foreta prøveuttak skal i rimelig utstrekning fremskaffe opplysninger om direkte berørte samiske interesser i området som skal undersøkes. [Sametinget](#) har med hjemmel i [finnmarksloven](#) § 4 utarbeidet retningslinjer for vurdering av samiske hensyn ved endret bruk av meacchi/utmark i Finnmark og gjelder ved behandling av saker om endret bruk i Finnmark.

Søknad om tillatelse kan avslås dersom hensynet til samiske interesser taler imot at søknaden innvilges. Innvilges søknaden, kan det settes vilkår for å ivareta samiske forhold.

Ved behandling av søknaden skal [Direktoratet for mineralforvaltning](#) gi grunneieren, [Sametinget](#), kommunen og det aktuelle områdestyret og distriktsstyre for reindriften anledning til å uttale seg.

Dersom [Sametinget](#) eller grunneieren går imot at søknaden innvilges, skal søknaden avgjøres av departementet. Hvis departementet innvilger søknaden avgjøres en eventuell klage av Kongen i statsråd.

Tilsvarende saksbehandling som er angitt for søknad om undersøkelse av statens mineraler og prøveuttak for alle mineraler gjelder også ved søknad om utvinningsrett for statens mineraler og om driftskonsesjon for alle uttak på mer enn 10 000 m³ total masse.

